

STORTINGET

Innst. 355 L

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra familie- og kulturkomiteen

Prop. 85 LS (2023–2024)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i folketrygdloven (styrking av fedres rett til foreldrepenger)

Til Stortinget

Sammendrag

Barne- og familiedepartementet legger i proposisjonen fram forslag til endringer i foreldrepengeordningen som er regulert i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven), kapittel 14 om ytelser ved svangerskap, fødsel og adopsjon, for å gjennomføre krav i europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/1158 20. juni 2019 om balanse mellom arbeidsliv og familieliv for foreldre og omsorgspersoner og om oppheving av rådsdirektiv 2010/18/EU (heretter kalt «direktivet»), i norsk rett.

Forslaget til lovendringer er en tilpasning i foreldrepengeordningen for å ivareta kravene i direktivet om at far skal ha en individuell rett til to måneders betalt foreldrepermisjon, i tillegg til ti dagers betalt permisjon i forbindelse med fødsel. Departementet foreslår å oppheve kravet om at mor må være i aktivitet (jobb, studier mv.) for at far skal kunne ta ut foreldrepenger, med ytterligere to uker. Alle fedre med egen opptjening i tilfeller der mor ikke har opptjent rett til foreldrepenger, gis dermed en utvidet selvstendig rett til å ta ut foreldrepenger i til sammen ti uker, der to av ukene kan tas ut i forbindelse med fødselen.

Departementet understreker at aktivitetskravet utover dette blir beholdt, og vil gjelde som tidligere. Det

betyr at far står fritt til å ta ut mer enn ti uker permisjon dersom han ønsker det, men aktivitetskravet vil gjelde, og mor må gå ut i arbeid, studier mv. for at far skal kunne ta ut foreldrepenger.

Forslaget vil styrke fedres rettigheter og gi flere fedre mulighet til å være hjemme med barnet sitt lenger i tilfeller der bare far har opptjent rett til foreldrepenger. Det kan bidra til å gi barn god tilknytning til begge foreldrene i første leveår.

På bakgrunn av økonomiske prioriteringer, foreslås nivået på kompensasjonsgraden for utbetalingen av ytelsen redusert til 90 pst. for åtte av ukene, mens kompensasjonsgraden for de ti dagene med betalt permisjon i forbindelse med fødsel, fortsatt skal være 100 pst. De nødvendige bevilgningsendringene er gjennomført, jf. Prop. 1 S (2023–2024) Barne- og familiedepartementet. Lovforslaget følger opp budsjettvedtaket.

I proposisjonen har departementet gjort nærmere rede for sin vurdering av nivået på kompensasjonsgraden, og også om dette kan være i konflikt med ulike diskrimineringsgrunnlag på grunn av forskjellsbehandling mellom mor og far og ulike grupper av fedre i de tilfellene der det bare er far som har opptjent rett til foreldrepenger.

Direktivet er EØS-relevant og ble ved EØS komiteens beslutning nr. 74/2024 15. mars 2024 innlemmet i EØS-avtalens vedlegg XVIII. Gjennomføring av EØS-komiteens beslutning krever endringer i folketrygdloven, og beslutningen er derfor gjort med forbehold om Stortingets samtykke, jf. Grunnloven § 26 andre ledd.

Departementets forslag om Stortingets samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 74/2024 15. mars 2024 om å innlemme direktivet i EØS-avtalen behandles i en separat innstilling.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åse Kristin Ask Bakke, Mona Nilsen og Torstein Tvedt Solberg, fra Høyre, Turid Kristensen og fungerende leder Tage Pettersen, fra Senterpartiet, Margrethe Haarr og Åslaug Sem-Jacobsen, fra Fremskrittspartiet, Silje Hjemdal, fra Sosialistisk Venstreparti, Kathy Lie, og fra Venstre, Naomi Ichihara Røkkum, viser til proposisjonens del om forslag til endringer i folketrygdloven (styrking av fedres rett til foreldrepenger).

Komiteen viser til at samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 74/2024 om innlemmelse i EØS-avtalen av EU-direktiv om balanse mellom arbeidsliv og familieliv for foreldre og omsorgspersoner og om oppheving av rådsdirektiv 2010/18/EU, behandles i Innst. 356 S (2023–2024).

Komiteen åpnet for skriftlige innspill til komiteens behandling av proposisjonen. Da fristen for å gi innspill var utløpt, hadde det ikke kommet noen innspill til komiteen.

Komiteen viser til sin behandling av Innst. 149 L (2021–2022) og Lovvedtak 40 (2021–2022), hvor Stortinget gjorde endringer i folketrygdloven mv. som sørget for at alle fedre med egen opptjening gis rett til å ta ut foreldrepenger i åtte uker, selv om mor ikke går ut i arbeid eller studerer.

Komiteen merker seg at lovendringene foreslått i proposisjonen har som formål å gjøre nødvendige tilpasninger i norsk rett for å gjennomføre direktivet om balanse mellom arbeidsliv og familieliv for foreldre og omsorgspersoner. Forslagene er en tilpasning i foreldrepengeordningen for å ivareta kravene i direktivet om at far skal ha en individuell rett til to måneders betalt foreldrepermisjon i tillegg til ti dagers betalt permisjon i forbindelse med fødsel.

Komiteen viser til Stortingets behandling av Prop. 1 S (2023–2024), jf. Innst. 14 S (2023–2024), hvor de nødvendige bevilgningsendringene er gjennomført for dette lovforslaget. Lovforslaget som behandles i denne innstillingen følger i så måte opp budsjettvedtaket.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre påpeker at «mødrekvote» og «fedrekvote» er utdaterte begreper, og mener departementet bør utforske mulighetene for å oppdatere begrepsbruken. Det er svært uheldig at lovverket legger opp til en begrepsbruk som ikke gjenspeiler eller anerkjenner mangfoldet av familiesammensetninger i det moderne samfunnet.

Selvstendig uttaksrett for far/medmor

Komiteen påpeker at etter dagens regler har en far eller medmor som har opptjent rett til foreldrepenger kun rett til å ta ut foreldrepenger i åtte uker, hvorav ti dager kan tas ut i forbindelse med fødselen uavhengig av aktivitet hos mor. Utover de åtte ukene er uttaksretten avhengig av det såkalte aktivitetskravet til mor, altså mors opptjente foreldrepenger og hva hun gjør etter fødsel, jf. folketrygdloven § 14-13.

Komiteen ser at dette ikke er i tråd med kravene etter EU-direktivet om balanse mellom arbeidsliv og familieliv for foreldre og omsorgspersoner, nærmere bestemt direktivets artikkel 5. Av den grunn merker komiteen seg at departementet foreslår å oppheve kravet om at mor må være i aktivitet (jobb, studier mv.) for at far skal kunne ta ut foreldrepenger, med ytterligere to uker. Departementet skriver i proposisjonen:

«Alle fedre med egen opptjening i tilfeller der mor ikke har opptjent rett til foreldrepenger, gis dermed en utvidet selvstendig rett til å ta ut foreldrepenger i til sammen ti uker, der to av ukene kan tas ut i forbindelse med fødselen. Forslaget vil styrke fedres rettigheter og gi flere fedre mulighet til å være hjemme med barnet sitt lenger i tilfeller der bare far har opptjent rett til foreldrepenger. Det kan bidra til å gi barn god tilknytning til begge foreldrene i første leveår.»

Særlig om kompensasjonsgrad

Komiteen viser til at forslaget innebærer å redusere nivået på kompensasjonsgraden for utbetalingen av ytelsen til 90 pst. for åtte av ukene, mens kompensasjonsgraden for de ti dagene med betalt permisjon i forbindelse med fødsel fortsatt skal være 100 pst.

Komiteen merker seg videre at reduksjonen i kompensasjonsgrad begrunnes med økonomiske prioriteringer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, mener at regjeringen med dette legger opp til å iverksette varige forskjeller i ytelser utbetalt til mødre og fedre/medmødre. Regjeringens argumentasjon kan synes å bygge på en forutsetning om at menn tjener bedre enn kvinner og derfor vil «tåle» en slik inntektsreduksjon. Flertallet viser her til at regjeringen uttaler i proposisjonen:

«Fedrene det nå vurderes å gi utvidede rettigheter til, vil i stor grad være primærforsørgeren i familiene.»

Flertallet mener at regjeringen med dette ikke tar høyde for at familier er forskjellige, og at en slik forskjell i nivået på ytelsene basert på kjønn kan slå uheldig ut, spesielt i familier hvor begge foreldre har lav inntekt og derfor vil tåle selv en marginal inntektsreduksjon dårlig. Flertallet peker på at en nyere analyse fra

Statistisk sentralbyrå (SSB) viser betydelige forskjeller mellom yrkesgruppene i andelen fedre som ikke tar ut foreldrepenger i det hele tatt. Blant fedrene som fikk barn i 2017, var det kun halvparten av fedrene som jobbet som tok ut foreldrepenger, mot over 90 pst. i flere av de akademiske yrkesgruppene. Flertallet er bekymret for at en forskjell i nivået på ytelsene basert på kjønn kan forsterke denne trenden.

Komiteen viser til at EU-direktivet om balanse mellom arbeidsliv og familieliv for foreldre og omsorgspersoner innfører minstekrav som landene må oppfylle. Det er selvsagt tillatt å ha gunstigere bestemmelser enn det som følger av direktivet.

Komiteen viser videre til at det i direktivets artikkel 8 oppstilles visse krav til hvilket nivå det bør være på ytelsene i permisjonstiden. Artikkel 8 nr. 2 regulerer fedres rett til ti dagers permisjon i forbindelse med fødselen. Denne ytelsen skal tilsvare nivået for sykepenger i medlemsstaten. Etter artikkel 8 nr. 3 gis medlemsstatene en større skjønnsmessig frihet til å fastsette nivået på ytelsen når det gjelder foreldrenes rett til fire måneders permisjon, men nivået skal være slik at det stimulerer til uttak av slik permisjon.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, er skuffet over at regjeringen benytter denne skjønnsmessige friheten til å lage en ordning hvor fedre, i motsetning til mødre, må tåle en inntektsreduksjon i størsteparten av foreldrepengeperioden. Flertallet mener at regjeringen undervurderer hvor lite som skal til for at måten man innretter denne ytelsen på, stimulerer til mindre uttak av fedrepermisjon. Det er etter flertallets mening verdt å stille spørsmål ved om man med dette forslaget er i samsvar med direktivet man nå implementerer.

Flertallet viser i den forbindelse til en kvalitativ studie fra 2017, som avdekker to hovedbegrunnelser for at fedre ikke tar ut hele eller deler av fedrekvoten. Den første av hovedbegrunnelsene er opplevd risiko når det gjelder tilknytning til jobb, inntekt og karriere. Den andre er problemer knyttet til Nav. I studien fant forskerne ingen indikasjoner på at begrenset permisjonsbruk handler om negative holdninger til fedrekvote eller tradisjonelle holdninger til farsrollen, verken blant fedre med høyere utdanning eller blant fedre uten høyere utdanning. Flertallet mener at regjeringen i større grad bør ta innover seg at valgene foreldre tar når de skal ta ut foreldrepermisjon, ofte er knyttet til økonomi.

Komiteen viser til at Grunnloven § 98 sier at ingen skal usesettes for usaklig forskjellsbehandling. EMK artikkel 14 gir også krav på beskyttelse mot diskriminering på grunn av kjønn. Det samme gjør likestillingsloven. I likestillingsloven § 6 er det forbud mot å

diskriminere på grunn av kjønn. Komiteen mener at forskjellen i nivået på ytelsen utelukkende på bakgrunn av kjønn er å anse som direkte forskjellsbehandling etter likestillingsloven § 7, fordi fedre og medmødre «behandles dårligere enn andre blir [...] i en tilsvarende situasjon», hvor «andre» i dette tilfelle er mødre.

Komiteen viser til at forskjellsbehandling etter likestillingsloven § 9 likevel vil være lovlig dersom den enten har et saklig formål, er nødvendig for å oppnå formålet eller ikke er uforholdsmessig inngripende overfor den eller de som forskjellsbehandles.

Komiteen mener at rene økonomiske prioriteringer vanskelig kan sies å være et saklig formål. Komiteen mener at forskjellsbehandlingen heller ikke er nødvendig for å oppnå formålet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at dette utelukkende er et spørsmål om økonomiske prioriteringer fra regjeringens side. Flertallet mener også at forskjellsbehandlingen kan være uforholdsmessig inngripende overfor familier med anstrengt økonomi.

Flertallet viser til at regjeringen i proposisjonen sier følgende:

«Ulempene ved å utsette gjennomføringen vurderes som større enn fordelene. [...] Nivået på utbetalingen sikrer at disse fedrene beholder størsteparten av inntekten sin når de tar ut foreldrepenger, og vurderes derfor å være på et nivå som stimulerer til uttak av permisjon.»

Flertallet mener at dette er en uvanlig svak begrunnelse for å iverksette en varig forskjellsbehandling av fedre og medmødre.

Flertallet viser til at regjeringen mener at det eneste alternativet til reduksjon i ytelsen er å utsette innføringen av de siste to ukene med selvstendig uttaksrett for fedrene til en framtidig fullfinansiering er på plass.

Flertallet viser til brev fra statsråd Toppe til komiteen datert 15. mai 2024. Brevet er vedlagt innstillingen. Her opplyser statsråden om følgende:

«Arbeids- og velferdsdirektoratet meiner at ein auke i kompensasjonsgraden til 100 prosent for dei åtte vekene også vil kunne gjennomførast frå 2. august. Direktoratet viser til at dette ikkje vil gi meirutgifter på 2024, mens det i 2025 og frå 2026 vil gi meirutgifter på hhv. 31 og 92 mill. kroner i året. Vidare vil ein auke i kompensasjonsgraden til 100 prosent for desse vekene gi reduserte driftskostnader i direktoratet til grovt rekna 3 mill. kroner i året.»

Slik komiteen ser det, finnes det ikke grunnlag for å si at det er umulig å innrette seg etter direktivet, å innføre to uker med selvstendig uttaksrett med full kompensasjonsgrad, allerede inneværende år. Full kompensasjonsgrad vil ikke bare stimulere flere fedre

og medmødre til å ta ut permisjon og foreldrepenger fra august i år og ut året, men sikre at foreldrepengeordningen i fremtiden ikke vil være en ordning som forskjellsbehandler fedre og medmødre på et usaklig grunnlag.

Komiteen støtter på denne bakgrunn ikke forslaget om redusert kompensasjonsgrad. Det forutsettes at full kompensasjonsgrad også videreføres i påfølgende år, og at regjeringen foreslår nødvendige bevilgninger til dette i kommende budsjettproposisjoner.

Komiteens medlem fra Venstre viser til Innst. 14 S (2023–2024), hvor dette medlem foreslo å sikre fedre og medmødre fullverdig selvstendig uttaksrett ved at fars uttaksrett av foreldrepenger ikke påvirkes av aktivitetskrav til mor. Dette medlem viser også til at det i innstillingen, i tråd med Venstres alternative statsbudsjett for 2024, ble lagt inn 359 mill. kroner til fullfinansiering, med innføringstidspunkt 1. januar 2024.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råar Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endring i folketrygdloven (styrking av fedres rett til foreldrepenger)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endring:

§ 14-14 tredje ledd første punktum skal lyde:

Faren kan uten hinder av vilkårene i § 14-13 ta ut foreldrepenger i 50 stønadsdager (10 uker).

II

1. Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer.
2. Endringen gjelder for fødsler eller omsorgsovertakelser i forbindelse med adopsjon som skjer på ikrafttredelsesdatoen eller senere.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 28. mai 2024

Tage Pettersen

fung.leder

Naomi Ichihara Røkkum

ordfører

VEDLEGG

DET KONGELIGE BARNE-
OG FAMILIEDEPARTEMENT

Statsråden

Stortinget
Familie- og kulturkomiteen
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

24/2184-

15. mai 2024

Svar på spørsmål til Prop. 85 LS (2023-2024) Endringer i folketrygdloven (styrking av fedres rett til foreldrepenger)

Eg viser til brev frå 10. mai frå Familie- og kulturkomiteen med følgjande spørsmål til Prop. 85 LS (2023-2024):

«I proposisjonens lovforslag § 14-4 nytt fjerde ledd foreslås det at foreldrepenger for 8 av stønadsukene ytes med 90 prosent av beregningsgrunnlaget. I forbindelse med familie- og kulturkomiteens behandling av lovforslaget vil jeg be departementet beregne hva provenyeffekten vil bli med 100 prosent kompensasjonsgrad for disse ukene for inneværende år (fra dato for tiltenkt iverksettelse), samt helårseffekten for 2025.»

I Prop. 85 LS føreslår regjeringa å oppheve aktivitetskravet for ytterlegare to veker (frå åtte til ti veker), samt å redusere kompensasjonsgraden til 90 prosent for åtte av dei ti vekene. Begge endringane skal tre i kraft frå 2. august 2024 og Arbeids- og velferdsdirektoratet har komen fram til at endringane samla vil vere om lag provenynøytrale. Arbeids- og velferdsdirektoratet meiner at ein auke i kompensasjonsgraden til 100 prosent for dei åtte vekene også vil kunne gjennomførast frå 2. august. Direktoratet viser til at dette ikkje vil gi meirutgifter i 2024, mens det i 2025 og frå 2026 vil gi meirutgifter på hhv. 31 og 92 mill. kroner i året. Vidare vil ein auke i kompensasjonsgraden til 100 prosent for desse vekene gi reduserte driftskostnader i direktoratet til grovt rekna 3 mill. kroner i året.

Med helsing

Kjersti Toppe

